

CÁC NGUYÊN TẮC CỦA CHẾ ĐỘ PHÁP QUYỀN TRONG QUẢN TRỊ QUỐC GIA

GS.TSKH Đào Trí Úc*

I. Dẫn nhập

Từ phương diện lý thuyết, học thuyết về Nhà nước pháp quyền có nguồn gốc và lịch sử phát triển cùng với nguồn gốc và lịch sử của các học thuyết chính trị – pháp lý nói chung và của các trào lưu tư tưởng chính trị nói riêng. Đó là lịch sử đấu tranh của những tư tưởng tiên bộ, đề cao giá trị dân chủ, công bằng, bình đẳng chống lại những thế lực đen tối khinh rẻ phẩm giá con người. Đó là lịch sử đấu tranh vì mục tiêu xác lập những cách thức cầm quyền tốt cho người dân, chống sự lạm quyền và vi phạm các lợi ích hợp pháp của công dân. Nói một cách khái quát hơn – lịch sử của các học thuyết về Nhà nước pháp quyền là lịch sử của những tư tưởng, những quan điểm xoay quanh một trục: *quan hệ giữa Nhà nước và xã hội, giữa quyền lực và pháp luật. Đó là điểm chung nhất, phổ biến nhất của các quan điểm tiếp cận về Nhà nước pháp quyền.*

Trong các ngôn ngữ khác nhau, mà điển hình là các tiếng Đức, tiếng Pháp, tiếng Nga, các thuật ngữ “Rechtsstaat” của người Đức “Etat de Droit”, của người Pháp và “Pravovoe gosudarstvo” của người Nga đều có nghĩa hoặc suy rộng ra có nghĩa là “Nhà nước phải chịu sự ràng buộc của pháp luật”. Các thuật ngữ này ban đầu về mặt hình thức ngôn ngữ thuần túy được vay mượn từ bản Hiến chương Magna Carta của Vương quốc Anh, nhưng về mặt nội hàm lại bám chặt vào cách hiểu của luật La Mã về tầm quan trọng của các thủ tục pháp lý, trong đó ý tưởng “kiểm chế và đối trọng” đã được khai thác rõ nét nhất. Nội dung nổi bật nhất và quan trọng nhất của các khái niệm này là quyền bất khả xâm phạm của cá nhân và các nhóm người trước công quyền, quyền được phản kháng khi gặp phải sự bất công.

Trong các thuật ngữ “Rechtsstaat”, “Etat de Droit” và “Pravovoe gosudarstvo” đều có hai phiên bản ngữ nghĩa. Phiên bản thứ nhất hàm chứa yêu cầu về sự tuân thủ pháp luật, trong khi phiên bản thứ hai được thể hiện như một yêu cầu có tính lý tưởng về sự tôn trọng và thực hiện công bằng, công lý. Hai phiên bản ấy thể hiện sự dao động và giao thoa giữa hai khái niệm mà các ngôn ngữ châu Âu đều có, đó là cặp từ Recht và Gesetz trong tiếng Đức, Droit và Loi trong tiếng Pháp, Pravo và Zakon trong

---

* Khoa Luật, ĐHQG Hà Nội.